

Kazettás padló

Cseres Gábor felesége 1973. szeptember 18-án, kedd reggel 06:47-kor fehér szalvétába vajas kolbászos szendvicset készít útravalónak. Férje ugyanis Debrecenbe utazik. A KGST országok erősárammal foglalkozó mérnökeinek igen jelentős találkozójára. Cseres Gábor ez alkalommal nem tart előadást, mégis izgalommal várta ezt a napot. A gyerekek is fölkelnek, reggeliznek, iskolába készülnek. Kérdezik apjukat, meddig marad, ő válaszol, hogy csütörtökön kora délután már itthon lesz, akár a ligetbe is kimehetnek focizni, ha olyan lesz az idő. Csak egy kisebb utazótáskát visz magával. Felesége közben sorolja, hogy lehetőség szerint kiket kellene meglátogatnia, ha már ott van. A Kálmánékat mindenképp. De talán az Ildiékhez is fölcsöngethet, biztos örülni fognak. Ha az időbe befér, és a Feriékhez is be tud ugrani, és a Feri ajánl jó marhahúst, akkor azt csomagolja be, és hozza haza, nem lesz annak semmi baja. De ne menjen a kisbikába. Semmi értelme.

A Cseres család a Jókai utcában lakik, a hatodik kerületben, a Nyugatihoz elérni olyan szűk negyedóra. A körúton kényelmes tempóval nem lehet hibázni. Cseres Gábor elindul hát 07:40-kor, hogy a 08:10-es vonatot elérje, illetve a jegyét még megvehesse. Minden olyan gépiesen történt, hogy egyszer csak azon vette észre magát, hogy már a vonaton ül. A kupében egyedül volt, csak a közlekedőfolyosón, pont mellette az üvegen kívül állt egy fiatal férfi. Olyan 25 év körüli. Nyugtalanul nézett ki a főbejárat felé, a nyakát kinyújtotta, lábaival megpróbált minél jobban kiemelkedni. Minden milliméter számított, úgy tűnt. Érezhetően feszült volt. Cseres Gábor elővette a táskájából Verne Gyula Nemo Kapitány című könyvét (Móra Ferenc Könyvkiadó, Budapest, 1961) és a 127. oldalon látható különös képet nézegette. „Egy nagy madár kiterjesztett szárnyal ereszkedett alá a tengerre.” Az indulást távoli sípszó, illetve egy puha zökkenés jelezte. A világ egy pillanatra teljesen megváltozott, ahogy az a vonatindulásoknál már megszokott. De ekkor a közlekedőfolyosón álló fiatalember a még éppen elinduló vonat ablakából kihajolt, és így kiáltott hangosan: „Nem jöttél ki, Ági, de én akkor is szeretlek!” Majd szomorúan elindult a mozdony irányába.

Cseres Gábor fölállt, és kinézett a folyosóra. Még látta, ahogy az alak megy, lassan kinyitja a vagon végén az ajtót, és eltűnik. Körülnézett, hogy vajon más is figyel talán, hogy más is tanúja volt a különös esetnek, de nem, senkit sem látott. Mégiscsak hétköznap reggel volt, nem sokan utaz-

tak Debrecenbe. Lenézett arra a helyre, ahol a fiatalember állt szinte egy perccel azelőtt. A padlót linóleum borította. A pontos helyet két cigarettacsikk égésnyoma és egy minden bizonnyal csizmától származó fekete vonal jelezte. Visszaült a helyére, de újból és újból fölállt, megnézte a helyet, és azon gondolkodott, hogy egy ilyen történet miképp is élhet tovább. Elmesélheti másoknak, hogy mit látott és hallott. De az nem az igazi. Márpedig ez a történet valódi volt. Mint az elszuhanó fák, amiket lehet, nem lát jól a szem, de mégis ott voltak. De azok fák. Ez viszont egy annyira különös történet, hogy valahogy meg kell ragadnia. Megérkezett a kalauz, Cseres Gábor nyújtotta a kis karton jegyét, a másik megfelelően kilyukasztotta. Ment volna tovább, de a mérnök utánakérdezett, hogy hány vonatszerelvény közlekedik Budapest és Debrecen között. A kalauz készségesen elmagyarázta, hogy az adott időszakban, hétköznap mindössze egyetlen szerelvény közlekedik oda és vissza. Ugyanez a vonat 15:45-kor fog indulni Debrecenből.

„Nem jöttél ki, Ági, de én akkor is szeretlek!” – írta be jegyzetfüzetébe, valamint azt, hogy Nyugati, 08:10. Nem tudta elfeledni a fiatalembert. Olyannyira, hogy nem tudott olvasni, néhány sor után csak üresen falta a betűket, de azoknak értelme nem volt. A tájat nézte inkább. Miképp lehetséges úgy kiabálni hangosan egy vallomást, hogy a másik, akinek üzenne valami igen fontosat, ott sincs. Ez voltaképp bátorság. Ő legalábbis nem merne csak így kiabálni. Ennek a történetnek súlya van, mégis illékony. Valahogy meg kéne fogni, meg kéne kötni, nem hagyni, hogy elfusson, kialudjon. Újra és újra a két kiegészítő pontot és a fekete csíkot nézte a linóleumon.

Kisújszálláson egy idősebb házaspár szállt föl, és az ő kupéjába ültek be, miután megkérdezték, hogy a nyolc helyből egyet elfoglaló Cserest nem zavarja-e, hogy ők oda ülnének. A férj maga mellé tette a kosarát. Abban volt egy kilós kenyér vászonkendőben, körülbelül húsz tojás egyenként újságpapírba csomagolva, tésztásvásznakban föltehetőleg levestészták, jó eséllyel eperlevél és csiga. Metélt nem lehet, azt dobozban, papír között kell szállítani. Mindezekon kívül volt még három befőtt a kosárban. Két cseresznye és egy barack. Cseres Gábor nagyon szerette a befőttet. De most nem az evésre gondolt, hanem hogy milyen csodás módja a tartósításnak a befőzés. Ahogy maga a gyümölcs látható marad, a léte meghosszabbodik. Egy nyarat be lehet tenni egy üvegbe, talán még a hangok, a nevetés, a boldog pillanat is belefér. Igen, minden bizonnyal belefér. Újra kinézett a kupé elé. Azok a pontok és a vonal a padlón világos üzenetet írtak.

A csehszlovák szaktársak igen érdekes előadásával zárult az összejövetel. Mindenki még kicsit beszélgetett az Arany Bika előterében, ittak

egy kávét, és a résztvevők elindultak hazafelé. A délutáni vonat indulásáig Cseres Gábornak még bő három órája maradt. A várost jól ismerte, a feleségével mindketten oda jártak egyetemre. Az ismerősökkel már találkozott, húst is kapott egy jókora csomaggal a Feriétől. A Feri mondta, hogy a hús érlelt, valóban, ahogy a feleség is mondta, nem kell aggódni pár óra vonatozás miatt.

A szállástól nem messze volt egy nagyobb háztartási és festékbolt. Bement, és hamarosan megtalálta, amire szüksége volt. A hátsó részen nagy tekercsekben álltak a linóleumok, piros, zöld és sárga. Az eladó nem értette, hogy mihez fog a vevő kezdeni egy fél méter széles csíkkal, de készségesen levágta. Cseres Gábor még vett egy skiccert és egy tubus erősebb ragasztót. Ezt követően egyenesen a pályaudvarra ment. A vonat már bent állt a helyén. Érkezéskor följegyezte a kocsi számát. Így nem kellett sokáig keresgélni azt a vagon, aminek a közlekedőfolyosóján a padlón ott volt a két pont és a csík. Fölszállt a vonatra, és elfoglalta ugyanazt a helyet, amin ült odafelé. Lepakolt és alaposan körülnézett. Végigsétált a vagonon, üres volt, még senki sem szállt föl rajta kívül. Gyorsan kellett hát cselekednie. A két vagon közötti átjárót fém lapok fedték. Mivel a vonat állt, a fémen biztonságosan ki tudott vágni a linóleumból egy kellő méretű darabot. Azt utána rátette a két pont és csík által meghatározott padló részre, és akkurátusan körülvágta. Az eredeti réteget óvatosan föltépte. Könnyen adta magát az anyag, láthatóan kispórolták a ragasztót. Az eredeti darabot félretéve beillesztette az új linóleumdarabot, miután kellően bekente ragasztóval a hátsó felét. Beillesztette és eldolgozta. Csak akkor lehetett észrevenni a cserét, ha nagyon koncentrált az ember. Cs. még párszor megtaposta az új foltot, hogy annyira ne legyen föltűnően tiszta. Ezen magában jót nevetett. „Ha megtaposom, belerúgok, bekoszolom, akkor nem veszik észre.” De a kezében ott volt az a darab, amin a különös esemény megtörtént.

A Jókai utcai lakásban a konyhában ül Cseres Gábor és a felesége. A gyerekek már ágyban vannak. Örültek nagyon, amikor az apjuk hazahozta. A két fiúnak tűzok és sastollakat vitt, amit a Kálmántól kapott. Gyorsan berakták a gyűjteményük addigi darabjai közé. Az asztal két oldalán ülnek, egy-egy pohár bor van előttük. A konyhai lámpa pont az asztal fölött lóg, megvilágítja a linóleumdarabot, ami ott fekszik kiterítve. A férj elmesélte a történetet, és azt, hogy meg akarta valahogy őrizni. Cseresné Vajda Ágnes latin–magyar szakos tanár lassan bólogat. „Szóval, kikiabált a vonatból, annak a nőnek, aki ott sem volt. Egy Ágnesnek.” „Igen.” „Zaklatott volt?” „Annak tűnt.” „Tehát mi nem tudjuk, hogy mi a történet, nekünk csak annyi a részünk benne, hogy te láttad a történet egy igen fontos darabját, talán inkább lényegi pillanatát.” „Pontosan.” „És akkor te úgy

gondolod, hogy ezt meg akarod valamilyen formában őrizni.” „Butaságnak tartod?” „Dehogy, ellenkezőleg! Ez szerintem is jó ötlet. De mégis, hogyan?” „Kitaláltam valamit.” „Gábor, te olyan vagy, aki mindig kitalál valamit, úgyhogy ezzel most nem leptél meg.” Koccintanak. „Nézd, azt gondolom, hogy a körülöttünk lévő világ csak úgy marad élhető, ha a történetek egyben tartják.” „Én nem tudok veled nem egyetérteni. Magam is így látom.” „Amikor utaztam, Kisújszálláson beült hozzám egy házaspár. Befőttek voltak a kosarukban.” „Igen?” „Én akkor arra gondoltam, hogy valahogy el kéne tenni ezt a történetet. Hogy látható maradjon, hogy megőrizze történetiségét. Hogy az említés esszenciája legyen, azaz legyen ott, mondjuk egy üvegben és legyen nyilvánvaló, hogy egy történetet ad elő. Nyilván kell hozzá magyarázat, mégis, ki a franc tudná, hogy erről a koszos linódarabról kiáltotta ki egy ismeretlen, hogy szeret egy másik embert, aki számunkra végképp ismeretlen? Hát de nem?” „Hát de de.” A feleség föláll végignéz a falakon. „Az a gondom, hogy például a falra kitéve nem tudom elképzelni. Az túlzottan függő helyzet. Azaz mindenki csak azt látná, hogy egy linóleumdarab van a falon. Aztán majd mondják: a Cseresék azért furcsa emberek.” „Azt hiszem, ez csak az első történet. Én azt hiszem, történeteket akarok gyűjteni. Igen! Ezt fogom csinálni!” – mondta egyre izgatottabban Cseres. „De hogyan konzerváld őket?” „Most alszom erre az egészre egyet. Gyere, menjünk az ágyba. Aztán lassan rájövök. Ez is egy történet lesz. Önmagában.” „Még hozzá elég jó” – tette hozzá Vajda Ágnes. „Képzeld, én voltaképp rongálást követtem el” – mondja még a férj. „Ha kellett, hát kellett. Ez ilyen. Voltaképp.”

1973. szeptember 28-án péntek este 19:32-kor Cseres Gábor egy különös tárgyat mutatott Vajda Ágnesnek: „Nézd csak. Erre gondoltam. Ez egy befőttesüveg, Ági. Én ebbe fogom belerakni azt a linóleumdarabot.” Mutatja a tárgyat, egy fémkazetta, ami öt oldalról zárt, felül nyitott. „Van hozzá egy 20-as edzett üveglap. Azt rá tudom tenni, így, ni, látod? Na, most akkor fogom a linóleumdarabot, amin állt a különös fiatalember és szépen ide beleterítem. Figyelsz? És egyszerűen lezárom. Tessék. Itt van. Itt van benne a történet.” „Látom. Valóban érdekes. De most akkor van egy ilyenünk. Hova gondoltad tenni?” „Tudom, hogy furcsán fog hangzani...” „Mégis mi tud furcsán hangzani, akkor, amikor egy fém és üveg kalickában egy koszos linóleumdarabot akarsz tartani, mint egy abszurd aranyhalat? He?” – kérdi vidáman a feleség. „Jó, jó, de figyelj. Én arra gondoltam, hogy gyűjtök ilyen történeteket. Azoknak valamilyen tárgyi valóját szépen elteszem, és ezeket így gyűjtögetem. Azt már kitaláltam, hogy a tároló, az legyen ugyanaz. Azaz: 50 x 50 centis és a két centis üveglappal együtt 12 magas. Minden egyes tárgy kap egy ilyen kazettát. Hermetikusan lezárható, megragadjuk így a pillanatot. Vagy valami szelle-

met bezárunk, érted, Ági?" „Követlek, Gábor!" „És most figyelj: azt hiszem, tudom, tudom, de azt hiszem, legalábbis úgy képzelem, hogy van egy tér, egy terem, egy szoba, aminek a padlója, az, amin járunk, az csupa ilyen kazetta. Tudod, van a kazettás mennyezet. Hát legyen akkor kazettás padló is. Ezért is kell az edzett üveg. A sarkokba beillesztek kis hasábokat, hogy jobban tartsanak. A kazetta anyaga feles, tehát bírja. A fél centi acélból mindent elbír ebben a pozícióban." „Várjál, várjál, várjál!" – mondja hirtelen a nő, és az asztal fölött a két tenyerét maga elé tartja, az ujjai széjjel tartanak, a tenyér a férj felé fordul. „Azt mondod, padló? Na de Gábor, hát ez tíz centi! Össze-vissza fogunk bukdácsolni, te!" „Tessék? Ja, értem. Nem, azt hiszem, nem ide szeretném én azt a teret. Még nem tudom, hova. Valahova. Szóval lenne egy tér, ami ezeknek a tárgyoknak lenne a befogadó közege. Mondjuk vennék egy telket, azon építenék egy kis kockaházat. Csak padló és falak. Lapostető. Szinte olyan, mint maga a kazetta. És akkor oda. Nem lenne más funkciója annak a helységnek, csak a padló, maga." „Hát akkor úgy vegyél telket, hogy lehetőleg a Balatonnál, és legyen kert, hogy mi meg mellette legalább sátrazhassunk, jó?" „Tessék? Ja, értem. Nem tudom. Ezt majd meglátjuk." „De honnan fogod a többi történetet összehozni, Gábor? Bekopogsz a szomszédhoz?" „Nem tudom. Talán majd jönni fognak. Ha úgy állsz hozzá, hogy majd jön, akkor az jönni is fog." „Lehet, kellenének társak is, nem?" „Hát itt vagy te." „Nem, én ebben támogatlak, de a társad nem leszek." „Nahát" – mondja Cseres Gábor. „Figyelj: mi ugye házaspár vagyunk. Ugye? Jóban-rosszban, ásó-kapa, tudod. Na de a történetek, azok komoly dolgok azért" – magyarázza Vajda Ágnes. „Nyilván azok, de nem értelek." „Figyelj: én azt mondom, hű, ez aztán egy jó történet, tegyük bele a befőttes-üvegbe, de te azt mondod, mmm, nem annyira tetszik, de hát Ági, ha szeretnéd, akkor betehetjük, mire én: de nem muszáj, Gábor, mire te: de, de, legyen ahogy szeretnéd, mert ugye, mi állandóan bizonyítanánk egymásnak. De akkor odakerülne egy olyan elem, amit te nem igazán szeretsz, vagy olyan, amit én nem, és akkor annak a padlónak megbomlik a belső ereje, érted?" „Á, értem. Király-császár." „Pontosan, Gábor." Az ezt követő hónapok során, még 1973 őszén két másik történet kapott fémkazettát és üvegtetőt.

1973. december 31-én Cseres Gáborék a lakásukban szilveszteri összejövetelt tartottak. Baráti házaspárok jöttek gyerekekkel, nagy volt a zsvaj, a vidámság, a cigarettafüst. Este kilenc és tíz között szóba kerültek a kazetták. A vendégek kézzől kézre adták a különös tárgyakat és hallgatták a hozzájuk kötődő történeteket. Hárman közülük, Voller Júlia, Míkó András és Beregi Katalin egymás szavába vágva lelkesedett az ötletért, és jelezték, hogy maguk is részt szeretnének venni a nagy mű létrehozásá-

ban. Szilveszter volt, hamarosan '74, koccintottak, és úgy döntöttek, hogy ott és akkor, mindenki előtt titkos társaságot alapítanak. Megalapították a Kazetta Társaságot. És rengeteget nevettek azon az estén. Ekkor Cseres Gábor 32, Beregi Katalin és Mikó András 30 és Voller Júlia 28 éves.

Az első, úgymond, hivatalos megbeszélésük 1974 januárjában történt a Bambi presszóban. Megbeszélték a lényeges pontokat, a kereteket és a belső szabályzatot. A legfontosabb elem az volt, hogy csak azok a tárgyak kerülhetnek a gyűjteménybe, amit mind a négyen támogatnak. Nincs többségi szavazás, kizárólag a teljes egyetértés az elfogadható. Mindazonáltal valamennyi tag kap egy lehetőséget, hogy saját döntés alapján, egy elemet beilleszzen a gyűjteménybe anélkül, hogy a többi tag hozzájárulását kérné. (A Kazetta Társaság történetében ilyen soha nem történt.) A társaság négytagú, mindig két nő és két férfi alkotja, lehetőleg külön megyékből, tájegységekből. Nehéz volt meghatározni, hogy mi kerülhet be, és mi alapján eshet valamire a választás. Ezért a társaság tagjai hoztak egy alapszabályt, amit nagy betűkkel a közös füzetbe föl is írtak: „Amúgy a Szellem dönt.” A szabályzatba beírták, hogy minden tétel egyéni elbírálására a tagok egy hetet kapnak. Ez idő alatt, amennyiben lehetséges, kerülük a találkozást, mindenki magában gondolkodik. A véleményeket ezt követően egyeztetik. Ha a döntés nehéz, akkor megvárják, hogy a szellem döntsön. „Egyszer csak beugrik a megoldás. Hogy igen vagy nem.” Ez működőképesnek bizonyult. Megkezdődött hát a gyűjtés. A kazettákat fölosztották otthoni megőrzésre. A tételeket egy külön füzetbe írták, amiben semmi más nem szerepelt, csak a dátum, a tárgy és a hozzá kötődő legfontosabb tudnivaló, leírással vagy anélkül. Voltak elemek, amik egyszerűen maguktól értetődtek. De jópárat alaposabban is körül kellett írni.

A bekerülés az esetek túlnyomó többségében hallott történeten alapult. Valakitől hallottak valakiről, akivel valami történt valamikor. Az eljárás lényege az volt, hogy a történetet kiszabadították a hallomásokból, a tárgy jelenlétében az eseménynek láthatóvá kellett válnia. Azokat a személyeket, akiktől a történet ered, akik az alaptárgyat birtokolták, azokat meg kellett győzni a megőrzés fontosságáról. Ez hol könnyebb, hol nehezebb volt. Voltak, akik nem szívesen adták a tárgyat. De a nagy többség valami különös belső meggyőződésből szívesen odaadta a kérdéses elemet, hogy az egy nagy egészet alkothasson a többi történettel. Miközben maguk is részesei lettek a műnek. Fölkavaró és szép volt minden tárgy és történet. A gyűjteménynek nincs egy darabja sem, ami az évek során erejét veszítette volna. És természetesen voltak a véletlenek is. A tagok találtak valamit egy pincében, egy antikváriumban, egy padláson. Néhány elemhez nem kötődik történet. De a tárgy önmagában rámutat, hogy egy történet lényegi eleme.

1988 januárjában Beregi Katalinék a Dembinszky utcába költöztek az Állatorvosi Egyetem szomszédságába. Március 10-én csütörtökön a lakásban tartott összejövetel során Beregi Katalin fölvezette a három másik tagot a tetőtérbe. A körfolyosós klasszikus pesti bérház négy szárnyból állt. A tető körbefogta a négy épületelemet. Az északi blokk viszont egyik oldalról zárt volt, egy téglafalat húztak föl rá valamikor. Beregi Katalin elmondta, hogy arra gondolt, hogy egy adott méretű teret kijelölnek, azt egy másik fal fölhúzásával bezárják. A tetőn üvegelemeket tennének a cserepek közé, hogy legyen természetes fény, amúgy az egészet por és vízmentes térére alakítanák. És az egyik falba ajtót vágnak, amit négy lakat zárna. És azt az ajtót kizárólag a négy tag nyithatná egyidejűleg. Cseres Gábor csak annyit mondott: „Ez az, erre vártam, csak nem láttam magam előtt.” Voller Júlia férje az IKV-nál dolgozott, így viszonylag hamar sikerült megszerezni az engedélyeket. 1988 abban a korban volt, amikor az emberek inkább nyitottak voltak a különös ötletekre, ezért a lakóközösséget könnyedén sikerült meggyőzni arról, hogy a padlástér egy részét művészeti célra lezárják. Ötven négyzetméterben állapodtak meg, akkora területet alakítottak ki és zártak el. A kazetták mérete negyed négyzetméter volt, azaz 50 x 50 cm-es valamennyi, kivéve egy darabot, ami egy teljes négyzetmétert alkotott. Ez összesen 197 darabot jelentett. 1988. július 14-én este hétkor rakták le a kazettákat a helyükre. A 197 elemből azon a napon 82 darab volt lezárva. A többi üresen várta a saját történetét, tárgyát. Azon a nyáron többször is találkoztak a tagok a helyiségben, egyszer matracokon bent is aludtak.

A belső elhárítás 1988. szeptember másodikán jelent meg Voller Júlia lakásánál, ugyanebben az időben állították elő a három másik tagot. Alapos gyanúval nyomoztak, de hamar belátták, a gyűjtemény önmagában nem jelent veszélyt sem az államszervezetre, sem a magyar társadalomra. Garner Zsolt százados saját hatáskörben lezárta a vizsgálatot. A helyszínen ezt mondta: „Ez nagyon különös. Mintha valami a kezemet fogná.” Egy hét múlva civilben átadott egy tárgyat Beregi Katalinnak. Azt a tagok azonnal elfogadták, és lezárták az üvegfedéllel.

A mai napig 109 kazetta van lezárva. A történetek és a látható tárgyak sorszáma csupán jelzésértékű, nem a bekerülés idejét tükrözi.

1. A Nyugati pályaudvaron a debreceni vonaton 1973. szeptember tizen-nyolcadikán egy fiatalember ezen a linóleumdarabon állt, amikor reggel nyolc óra tíz perckor azt kiáltotta a néptelen pályaudvarra, hogy – „Nem jöttél ki, Ági, de én akkor is szeretlek!”
2. Sárban kerékpárnyom. Öt centi vastagon kiemelve. 1967-ben Kántor Lajos egy szerdai reggelen kifordult a kerékpárjával a balmazújvárosi házából és elindult ismeretlen helyre. Soha többet senki nem látta.

- A keréknyom a járda és az út közötti szakaszon lévő nem fedett részen maradt meg, miután kiszáradt. „Még ott volt, hogy merre indult.”
3. Fa munkadeszka darab Gyuláról. A gyulai svábok megtudták, hogy a munkaképes fiatalokat elviszik az oroszok munkaszolgálatra. Ezen a deszkán Eiler András vágta föl apró darabokra a húst, amiből kolbászt csináltak, hogy a két gyerek, ha elviszik őket, tudjon vinni az útra. A két gyereket 12 nap múlva elvitték az oroszok, és 1949 nyarán tértek vissza csupán.
 4. Abdapusztai tetőgerenda szilánkos darabjai és forgácsai. Erre a gerendára akasztotta föl magát számos fiatal a békési Abdapusztán 1896 és 1924 között szerelmi bánatában. Senki sem tudja, miért erre az egy gerendára. A hodály leomlott, a főgerendát a háború után az oroszok bevontatták Békéscsabára, és ott földarabolták. A helyiek közül páran eltettek néhány maroknyit a megmaradt forgácsokból és törmelékből. „Pallai Lizitól.”
 5. Vályog házfaldarab. Fehér meszelés közepén sérülés. Barlai András 1964-ben saját kezével ütött bele a falba a bal öklével. „Mért nincs egy nyomorult isten, aki segítene?!” – kiáltotta.
 6. 15×15 centiméteres cement padlólap. A lap a szegedi tudományegyetem magyar tanszékének második emeleti lépcsőjének a nyolcadik fokán volt. Épp erre lépett Kenesei Ákos 1936-ban, amikor meglátta a harmadik emeletről lefelé haladó Alvinci Zsuzsannát. Mozdulatlan maradt, úgy nézte az akkor húszéves gyönyörű nőt. Még abban az évben nyáron összeházasodtak. Három gyerekük született. „Úgy állt ott az Ákos, mint aki megkövült. Csak a szeme szikrázott!”
 7. Kilincs, külső elem. Ezt a kilincset nyomta le Vámos Béla, amikor benyitott Sziklai András irodájába 1944-ben. Belépett, és egy pisztollyal három lövéssel megölte Sziklai Andrást, majd saját magát is fejbe lőtte. „Egyikünk sem élhet tovább, érted? Egyikünk se!”
 8. 50×50 cm-es vörös padlószőnyeg. Török István általános iskolai magyartanár ezen áll, amikor fölkérésre 1984. november hetedikén gyerekekkel műsort ad elő az MSZMP helyi vezetőségének. Török István gitáron játszik, a gyerekek a „Ti tiszt urak” című dalt éneklük.
 9. 15×15 cm-es üveglap négy fakockán, eredetileg ablakból kivágva. Miklai Ferenc 1944-ben ezen az ablaküvegen nézett ki a lakásából és látta, hogy a csendőrök elindítják az egri zsidókat az utcában. Az ablak ezen kis darabján keresztül látta, hogy a sor közepén megy a Braun Zsuzsi.
 10. Üveg vizespohár, egy tányér (mély), egy kanál. 1957. március 14-től 1959. január 19-ig Dombai Edit minden este megterített négy főre. Ezek az evőeszközök a férjnek voltak kitéve. „Ha nem evett is belőle, én minden este elmostam.”

11. 40×40 cm-es kiszáradt füves talajszelet. „Ezen álltam, amikor 1936-ban Gárdonyi külterületén október 14-én délután négykor egy rubinbegyét (*Luscinia calliope*) láttam. Magyarországon addig még soha senki ezt a fajt nem észlelte. Tudtommal azóta sem. Senki se hitte el nekem, hogy láttam, pedig igaz. Biztosan az volt. Dr. Feledy Sándor”
12. Ülődeszka darab egy Somogy megyei vadlesből. 1936. november 26-án Drégely Katalin ezen a deszkán ült, és várta a férjét, aki annyit mondott, hogy lemegy, mert a szükség hívja. Drégely Katalin élvezte a novemberi csípős reggelt, a különös fényeket, amikor egyszer csak arra figyelt föl, hogy egy hatalmas vadkan a férje felé rohan. Ekkor a férje puskáját megragadja, céloz és az állatot leteríti. A vadkan 216 kilogrammot nyomott. A golyó a füljártat mellett hatolt be az állat agyába azonnali halált okozva. „Na, de a Kati addig még az életben nem fogott puskát a kezében!”
13. Festőpaletta három színnel. Fekete, fehér és piros. Tárkányi Ende festőművész a kezében tartotta a falapot, amikor rátörtek a rendőrök 1951. május 10-én este hétkor. Éppen a nevét írta rá a frissen elkészült kép bal alsó sarkába. Elvitték őt és a képet, illetve még három festményt. Három hónap múlva szabadult, és egészen 1956 őszéig nem beszélt gyakorlatilag senkivel. A még meglévő képeit elégette. 1957. január másodikán hagyta el Magyarországot. Nevet és állampolgárságot váltott, sorsa ismeretlen. A négy kép, amit a letartóztatásakor 1951-ben lefoglaltak, ma egy balatonszemesi nyaralóban van.
14. Szőnyegdarab 25×37 cm. Ezen állt Bárkai Júlia, amikor e szavakkal fordult a hatalmas könyvespolcon lévő több száz jelentős irodalmi alkotáshoz 1967-ben: „Mind hazudtatok, hogy az Isten verjen meg benneteket!”
15. Homok és apró kavicsok a horányi strandról, a Szentendrei-szigetről. Ezen a homokos fövényen, közvetlen a víz szélén ült Gallai Zoltán és két fia, Gallai Péter és Áron (7 és 12 évesek) 1978. június 22-én este nyolckor, amikor az előttük lévő vízben megjelent egy háromméteres, legalább másfél mázsás viza. Fordult egyet, majd hatalmas ugrással a mélybe úszott. Rajtuk kívül senki sem látta a különös jelenséget. Ha meséltek róla, az emberek csak mosolyogtak. „Úgy gondolták, hazudunk. De mért nem lehetett elhinni?”
16. Kerti betonjárda-töredék. 48×46 cm. „A zebegényi nyaraló előző tulajdonosai maguk önthették ki a kerti járdát. Egy ponton, közvetlen a tornác előtti részen a lépcső folytatásában lévő területen három kisgyerekkéz lenyomata. A kezek különböző méretűek, tehát három gyerekről van szó. Mellettük két nagyobb, felnőtt méretű kéznyomat, il-

- letve két különböző méretű kutyanyom. A darab szélén látható a betonba karcolt írás: Örökre maradjon így.” Szirtes Zoltán tulajdonostól.
17. Égetett agyag járótéglá. Két darab, 22,5×18 centiméteresek. Ezeken állt 1953-ban Madarasi Katalin, amikor Merelsky Kázmér bejelentette, hogy üzenetet kapott, ami szerint visszamehet Budapestre, a kitelepítésnek vége. Madarasi Katalint, bár ezt megelőzően szerelmi viszonyban voltak, nem kívánta magával vinni, kérte annak megértését. „Tehát akkor úgy van ez, hogy mi parasztok csak változzunk minden széllel, viseljük el mindent, haljunk meg, ha kell, de aki úr, az sose változzék. Hát tűnjön a szemem elől, és menjen a pokolba!” Merelsky Kázmér hazatért, idővel a lakásának jó részét is visszakapta, és 1958-tól a Gazdasági Minisztériumban dolgozott. A külgazdasági részleg egyik vezetője lett 1967-ben. 1990 után visszakapott egy vadászkasztélyt, három villát Budán, nyolc budapesti egyéb ingatlant és számos műtárgyat.
 18. Egy érvényesített New York-i metrójegyszelvény. 1955-ben találta Gaffer János Cserhátszentivánon a Kossuth utcában a járdán. Soha senki nem tudta kideríteni, hogyan került oda.
 19. Téglá egy budapesti lakás falából. 1987-ben Karsai Péter úgy döntött, hogy ha már jön a fölüjtás, megnézi, hogy mi van a régi lichthóf felé eső oldalon, ami elvileg teljesen föl lett töltve, de mégis az ő lakásuknál kong. A fal túloldalán egy kis helyiséget találtak, benne két emberi csontvázal és 11 Fabergé tojással egy kis fészülködőasztalon. „Az egyik csontváz a tükör előtt ült.”
 20. Egy 30×26×8 centiméteres fadoboz, benne kopott selyem. Két hosszú tárgy benyomódása. A dobozban eredetileg két 28 centi hosszú antik japán kés volt. Szamostatárfalván találták 1923-ban egy ház padlásán. A lakók azt állították, ők azt a ládát, amiben a kések voltak, sosem látták, az egyszerűen odakerült. A kések mellett egy papírtekercs is volt. Csak 1958-ban fordították le magyarrá a szöveget a debreceni egyetemen, amikor az örökös azt oda bevitte. A szöveg a következő volt: „Az egyik reggel öl, a másik délután. Nem haragból, kötelességből.”
 21. Négy hegedűhúr. 1945 és 47 között a Szovjetunió Sahti nevű városa mellett működő zárt munkatáborban, minden este eljátszotta Engel Gyula hegedűn a „Kis lak áll a nagy Duna mentében” című nótát. „Valahányszor emlékszem reája”
 22. 45 cm átmérőjű és 9 cm magas kék kerámiatál tele hamuval és pernyével. Pauler Sándor pécsi lakos 635 oldalas „Szoknyások” című regényének maradványai. A regény egy baranyai sváb falu történetét írta le 1914-től 1949-ig. Pauler Sándor 1968 és 1971 között írta a könyvet, amit egyik kiadó sem kívánt megjelentetni. Az egyik lektor úgy fogalma-

zott: „okafogyott”. Az író a könyv valamennyi kéziratát elégette 1976-ban. „Ebbe a tábla raktam a kézírásos változat hamvait. A nagyanyám rumidumos tálnak hívta.”

23. Egy 180×90 cm-es halványpiros szövetdarab 45×45 centis négyzetre összehajtogatva, özvegy Bauer Gézáne, Vitányi Júlia lakásának ablakából. 1972. október 9-én Vitányi Júlia egyetlen fia, Bauer Péter bejelentette az anyjának, hogy disszidál, mert nem tud tovább „ebben az országban maradni”. Beszámolt a kalandos tervéről, miképp fog át-szökni Ausztriába – Felsőcsatárnál titokban és egyedül bemegy az erdőbe, és átvág a Pinka patakon. Az anyja azt kérte, hogy még utoljára vacsorázzanak együtt. Amikor az első fogást leszedte, elsírta magát, elhúzta a függönyt, és kinézett az ablakon. Percek múlva megjelentek a nyomozók, a fiút elvitték, és csak két hónap múlva került ki a börtönből. Ezt követően minden kapcsolatot megszakított az anyjával. Vitányi Júlia 1986-ban halálos betegen feküdt a János Kórházban. Unokatestvére értesítette a fiát, aki bement az anyjához. Az ágyon fekvő nő megkérdezte, hogy meg tud-e neki bocsátani, hogy nem engedte elmenni. A fia azt válaszolta: „persze, mama”.
24. Fából készült fa forgómarkolat. 1944 nyarán az országot elhagyni készülő tehervagonokat egy addig ritkán használt vágányra vezényelték. Az átkapcsolást mindig egy ember végezte, miután telefonon utasítást kapott. A karral váltott, és a vonat eltűnt.
25. Kettes számú cseh hosszúszerű acélhorog. 1976 májusában Keller Dénes öngyilkosságot készült elkövetni. Úgy döntött, életében utoljára még lemegy horgászni a Dunára. A szokásos helyére ment a Hajógyári-szigetre. Soha életében nem fogott annyi halat. Egy adott pillanatban azt mondta magának: „ha most fogok valami igazán nagy halat, életben maradok, és csak azért is boldog leszek.” Négy perccel később egy 15 kilós süllőt akasztott. A halat kifogta, de végül úgy döntött visszaengedi. „Jött a hal, szólt, én meg hazamentem.”
26. 15 cm átmérőjű fehérre festett kerek falap, rajta 10 cm magas üveg-búra. A falapon 32 dinnyemag. Szász Tibor 1944-ben esett hadifogságba. A Szovjetunióból 1950 júliusában tért haza. Miután hazaért Algóre, egy hétig ágyban kezelték. Csak utána tudott fölkelni. Az első családi ebéden ott volt a felesége, a nyolcéves fia és a hatéves kislánya, akit addig még sosem látott, a szülei és a feleség szülei. Az ebéd végén fölhúzták a dinnyét a kútból. Szász Tibor mindig mondta, „úgy még dinnye nem ízlett soha az életben”. Elhatározta, hogy a dinnye magjait megőrzi és elülteti. Így is tett. De félretett 32 magot – ahány éves akkor volt – egy fehér vászonzacskóba. „Ha bármi történne.”

27. Szlovák nyelvű csatos énekeskönyv, belső borításon összesen 67 névvel és születési dátummal. 54 név mellett szerepel, hogy „meghót”, valamint évszám.
28. Fekete telefonkagyló. 1981. április 16-án délután ötkor Beregi Zoltán egy utcai fülkéből fölhívta Pintér Erikát, hogy megkérje, menjenek el randevúzni. Pintér Erika igent mondott. Beregi Zoltán, miután a vonal megszakadt, körbenézett a Moszkva téren, és határozott mozdulattal letépte a kagylót, hogy „az az igen örökre az enyém legyen.”
29. Három, egyenként 35 cm-es kocsikerékküllő. 1956. november 25-én Pusztaszabolcson egy ház előtt álló kocsiba rakodik Rábai Lajos és családja. Az úti cél Ausztrália. Mikor mindennel megvannak, Rábainé Várnai Zsuzsa még jelzi, hogy addig nem indulhatnak, amíg Újvárosból a nővére és a családja – Lidikéék – oda nem érnek. „A Lidikéék hova mennek?” „Hova-hova, hát Ausztráliába, mint mi.” Ekkor Rábai Lajos egyenként leveszi a három gyereket és a csomagokat, és vállalva, hogy később letartóztatják a forradalmi napokban való részvételért, csak annyit mond: „Ha a Lidikéék is oda mennek, akkor az a kontinens nem elég nagy mindannyiunknak.” A szekérkerék 1965-ben esik szét darabjaira, a küllőket akkor veszik ki belőle.
30. Kis méretű, 2,5 deciliteres csatos üveg, benne folyadék. Bollai Gábort sajtóvétség és tiltott kiadványok terjesztésének vádjával veszik őrizetbe 1983. szeptember hetedikén. Három hónap múlva szabadul, a vádat végül ejtik. December ötödikén este hatkor ért haza a Szondy utcai lakásukba. A felesége csak megölelte, és úgy maradtak percekig. Aztán bement a fürdőszobába, ahol a két gyerek fürdött. „Papa!” – kiáltották. Palackba eltett egy keveset a fürdővízből. „Abban a vízben volt az életem lényege.”
31. Apró játékasztalka, négy pici székkal. 1965-ben készítette titokban Regős András az akkor négyéves unokájának, Regős Enikőnek. Egy napon, mielőtt a kisunoka fölébredt volna, létrára mászott, és a kert végében álló fűzfa egyik odvába rejtette a kicsi bútorokat. Majd azon a reggelen megmutatta Enikőnek, hogy merre van a manócska lakása. Az ezt követő napokon többször is föl kellett mászniuk, hogy megnézzék együtt. Regős András még azon a nyáron meghalt. A házat eladták, a nagymama beköltözött Devecserre. A ház, a kert feledésbe merült. Egy idő után az unoka nem tudta, hogy ez megtörtént vele, vagy valamelyik mesében hallotta. Regős Enikő húsz évvel később egy reggel arra ébredt, hogy emlékszik a kis manólakásra. Pontosan látta maga előtt. Utánanézett a régi címnek, és Budapestről még aznap elutazott Zalamegyesre. Az Ady Endre utcában megtalálta a házat. Évek óta elhagyatott lehetett, a kapun egy rozsdás lakat volt. A szom-

szédok, amikor meghallották, hogy ő a Regős kisunoka, segítettek neki hátulról bejutni a kertbe. Kért egy létrát, majd rövid keresés után megtalálta azt a fűzfát, aminek a régi odvában ott volt a manócska lakása. A bútorokat a nagypapa gondosan lakkozta, egész szép állapotban megmaradtak. A kisasztalon volt egy icipici könyvecske. Összesen két négyzetcentiméteres lehetett. Nagyító kellett hozzá. A könyvecskében rendkívül apró betűkkel az állt: „Mindenkinek jár az öröm.”

32. Pohár, alján beleszáradt italmaradvány. 1973. november negyedikén Erdős Mihály és Ardóczi Sándor este hétkor az Erzsike presszóban találkoztak. Hosszasan és némán nézték egymást. Erdős Mihály egy ásványvizet kért, Ardóczi Sándor egy szódát és egy deci kevertet. Mielőtt beleivott volna, Erdős azt mondta: „ha megiszod, ha tovább iszol, akkor ezek győztek, Sanyi, gondold ezt végig. Ezek.” Ardóczi Sándor megitta a szódát, és másfél óráig némán nézte a poharat. Majd fizetett. Kifizette a poharat is, és azt a kezében tartva elindult haza. A Hunyadi téren lakott, de útja során először átment a Szabadság hídon. Utána visszagyalogolt az Erzsébeten. Újra Budára ment a Lánchídon keresztül, és onnan a Margit hídon át jutott ismét a pesti oldalra. Kezében végig ott volt a pohár, benne az egy deci keverttel. A Körúton sétált, figyelve, hogy az italt ne öntse ki. Bőven éjjél után ért haza. A poharat az ágya mellé tette az éjjeliszekrényre. 1993-ban halt meg. A sírkövön ez áll: „És én legyőztem azokat.”
33. 35 cm hosszú, 18 széles és 9 mély fehérre mázolt bádogdobozka, rajta fölirat „A szorgalmas és ügyes kislány varrósdoboza”, a fedelén nyomtatott festmény, egy kislány asztalnál ül és varr. A kislány a képen vidám. A helyiség ajtajából mosolyogva nézi egy nő és egy férfi, föltehetőleg a szülei. A dobozban sárga vászonanyag, fehér, valamint fekete cérna és fehér papírból kivágott különböző méretű csillagok.
34. Szikkadt és repedezett talajrészlet 45×45 cm méretben. A konzervált földmetszeten jól láthatóan apró patanyomok. A lelet a kígyósi pusztáról származik. A paták lenyomatai egyértelműen lótól származnak, különlegességük, hogy a méretük átlagosan nyolc-kilenc milliméter. A földmetszeten úgy látszik, egy teljes csapat szaladt át rajta. Néhány meglepően kicsi nyomot is meg lehet figyelni, egészen apró csikók hagyhatták.
35. 45×45 cm-es olajfestmény. Ragyogó kék ég alatt tanyát ábrázol. A tanyaépület zsúpfedele, virágok és haszonnövények veszik körül. Libák, kacsák és tyúkok szaladgálnak. Nyár van, a tanya mögött gyümölcsfák. „Ezt láttam mindig magam előtt, amikor 18 évesen becsuktam a szemem a szénbányában a Szovjetunióban. Csak lehunytam a szemem, és ott volt mindig előttem. Pedig nekünk nem is volt tanyánk.

Amikor hazajöttünk, lefestettem az álmom.” Hoffmann Magdolna egykori deportált.

36. Száz sárgabarackmag az egykori Majténpusztáról. Papírcetlin a következő szöveggel: „Mindegyik ajtót nyitja valami.”
37. 241 színes képeslap a világ 32 országából. A lapokat Bajai László küldte az apjának 1975 és 1989 között. Apja, Bajai Pál sosem olvasta el, hogy mit írt a fia. Mindig csak a képeket nézte meg. „Ha elolvasom, akkor elfogadom, hogy elment.”
38. Félliteres csatos üveg lezárva. Foitl Nándor 1974-ben utazhatott ki életében először Párizsba, szervezett munka keretén belül. Tolmácsolnia kellett egy MSZMP-delegációnak. Amikor egy nap kapott pár óra szabadidőt, vett egy fél literes vörösbort. Azt megitta, majd egy szökőkútban kimosta a palackot. Megszárította, és fölsétált a Montmartre-ra. Leült a Sacre Coeur bazilika előtti lépcső egyik fokára, és nézte a várost. Megvárta a naplementét, a párizsi éjszakát. A palack addig nyitva mellette állt. 21:08-kor az üveget lezárta, és berakta a táskájába. „Magammal vittem egy darabját.”
39. 35×12×2 centiméteres fehér kerámialap. A lap egyik oldalán 247 karórából kiszedett nagymutató, a másik oldalon ugyanennyi kismutató. Erhardt Miklós órasmester a háború után 1946 decemberében magán-személytől egy kisebb zsák törött, sérült, rozsdás, használhatatlan karórát vett át. A különböző elemeket szétválogatta. Ebből maradtak meg a mutatók egy kisebb papírdobozban. „Azok ott, 247 ember idejét mutatják. Pontosan.”
40. Három darab 3,5 centi átmérőjű fonott kötélből készült fojtóhurok. 1961. március hetedikén találta Kovács Sándor postai kézbesítő egy faládjában a Markó utcában.
41. Két egyenként 55 cm-es kifakult piros szalag. 1925. június kilencedikén Marosi János tarcsai földműves Békéscsabára vitt élőállatot eladni. Miután az üzletet megkötötte, vásárolt két piros szalagot, hogy Ágai Erzsébetnek ajándékba adhassa. Izgalmában gyalog vágott neki a visszaútnak. Csizmáját levette, és a földúton futva ment Köröstarcsáig. Ott tudta meg, hogy előző délután Szujó László gyomai asztalosmester megkérte Ágai Erzsébet kezét annak apjától. Ágai István boldogan adta a lányát. Marosi János a két szalagot a falu határában lévő Krisztus szobor egy-egy kezét átütő szöghöz kötötte, majd eltűnt. Úgy hittek többen, hogy a Körösbe vetette magát.
42. 39 végigégett gyufaszál egy 8×8-as méhviasz kockában. 1945 februárjában Abonyban a Vörös Hadsereg egy teljes házat lefoglalt katonai szállás céljából. Összesen 24 katona aludt benne február 16-án. Másnap továbbhaladtak. A tulajdonos, Borlai Ádám, miután visszatérhe-

- tett, először gondosan fölsöpört. A port, a sarat a kályhába szórta. Az elszórt gyufákat összegyűjtötte, olvasztott méhviaszba keverte és formába öntötte. „Régen úgy mondták, a méhviasz begyógyítja a sebet.”
43. Három beszáradt – sárga – falfestő ecset. 1984. augusztus 16-án Ágoston Dénes, felesége Vallai Edina, kisgyerekekkel társas utazás keretén belül az ország elhagyására készültek. A busz reggel hétkor indult a menetrend szerint Velencébe. A terv szerint a csoporttól leválva Velencéből tovább utaznak Rómába. Vallai Edina az utazás előtti estén meggondolta magát. Ágoston Dénes viszont úgy döntött, nem képes maradni, ezért az utazás és a családja elhagyása mellett döntött. Vallai Edina másnap reggel az akkor négyéves kislányával nekilátott kifesteni a gyerekszobát. Ágoston Dénes 11:08-kor lépett be a lakásba.
44. Különböző méretű fehér és halványbarna tollak, összesen 18 darab. 1908. május 11–12. és 13-án mindegyik hajnalban Kunszentmiklós külterületén megjelent a Szűzanya négy kispásztornak. A négy kisgyerek (11, 9, 8 és 6 éves) egybehangzóan állította, hogy a Szűzanya mindig ugyanazon a kis ösvényen állt eléjük, és azt mondta: „itt vagyok nektek”. Az esetnek híre ment, többen is rendszeresen kimentek az említett helyre, de több jelenés nem volt. Az egyház Kalocsáról küldött ellenőroket a helyszín megvizsgálására. „Az említett területen gyöngybagoly költ” – állt a hivatalos följegyzésben.
45. Gyufás skatulya – belső tagjában fehér krétaapor. 1968. november negyedikén hétfőn reggel a budapesti József Attila Gimnáziumban matematikaórával kezdett a 4.B. osztály. A tanár fölírta egy kétismeretlenes egyenletet a háromszögű zöld táblára, majd rámutatott az ablak felőli padsor negyedik padjának bal oldalán ülő tanulóra, hogy az menjen ki a táblához, és végezze el a feladatot. A diák kiment, letörölte az egyenletet, majd akkor betűkkel, hogy az egész kifeérjen, fölírta a táblára Weöres Sándor „Bóbita” című művét. A tanár a többi diákkal együtt némán figyelte. Amikor az összes versszak fölírásra került, a tanár és a diák visszaültek a helyükre. Az óra végéig néma csöndben nézték a táblát. Csöngetéskor a tanulók elhagyták a tantermet, ekkor a tanár letörölte a verset, a zsebében lévő gyufás skatulyát kiürítette, és a krétaport belesöpörtc.
46. Beton téglatest 12×10×8 cm. Vági János egy piros kifűjt hímes tojást kapott Klaniczai Sárától 1943 húsvétján. Vági János tudta, hogy két nap múlva be kell vonulnia. Klaniczai Sárának elmondta, hogy a tojást megőrzi, és amikor visszatér, örökre együtt maradnak. Klaniczai Sára megölelte, és azt mondta, „akkor vigyázz erre a tojásra, el ne törjön, vigyázzon rád”. A fiatal férfi ekkor hazatért, és lágy betont kevert.

A sódert átszitálta, a cementet hozzákeverte és kicsivel több vizet öntött hozzá, hogy folyósabb maradjon. Lassan egy fadobozkába öntött egy keveset, arra óvatosan ráhelyezte a tojást, majd tovább öntve az anyagot azt teljesen elfedte. A beton kiszáradt, benne a hímestojással. A fadobozt letörte a betontégláról. A testet átsziszolta majd elrejtette egy keresztgerenda takarásába a padláson. 1946 februárjában jutott haza. Fölment a padlásra, levette a téglát és átvitte a Klaniczai házhoz. Márciusban megesküdték.

47. Arisztotelész Nagy Etika című műve borító nélkül. 1965. január hatodikán Rábai Elvira vastagon ragasztót kent Arisztotelész Nagy Etika című művének hátsó borítójára. Azt megfogta és bevitte dr Kákossy Péter egyetemi tanár irodájába, és annak orra előtt rácsapta az asztalára oly módon, hogy csak lapoznia kelljen. Nem szólt semmit, csak kiment az irodából.
48. Két dobverő az isaszegi csatából. Mindkét markolaton beleégetett írás. Az egyik: „Esküszünk, esküszünk!” A másik: „Rabok tovább nem leszünk!”
49. Verne Gyula Rejtelmes sziget című műve (1908). „Lackó öcsémnek 1956 karácsonyán. Zoltán” „Az a léghajó ma is készen áll és vár.”
50. Négy latin nyelvű vers kézírással papírlapokon. 1957 októberében dr. Pallai Ervint államellenes szervezkedés vádjával letartóztatták Szegeden. A börtönben egyedüli cellatársa egy köztörvényes paraszt volt. Pallai Ervin négy verset költött az együtt töltött időszak alatt, mindet latinul. Cellatársa valamennyit megtanulta hallás után. Gréger János 1958 februárjában szabadult. Nem sokkal később bement a Szegedi Tudományegyetem bölcsészkarára, megkereste Vitéz Klárát, és mint azt volt társa kérte, elszavalta a négy verset, és elmondott egy latin nyelvű üzenetet. Vitéz Klára ezt követően hallás után leírta a verseket. Majd türelmet kért, és kiment az irodából. Kis idő múlva visszatért, és adott Gréger Jánosnak ötszáz forintot.
51. Fehér színű porcelán sótartó. Angyal Éva vegyész mérnök férjét Daras János nyilaslegény egy husággal agyonütötte 1945 januárjában. 1963-ban Daras az egyik vegyipari állami vállalatnál kapott munkát portaszolgálatosként. Angyal Éva számára apránként derült ki, hogy a férje gyilkosa és ő ugyanott dolgoznak. Ezt követően fokozatosan gesztusokat gyakorolt, lassan jó viszonyba kerültek, majd egy nap a nő meghívta a férfit vacsorára. Paprikás csirkét készített nokedlivel. Só nélkül. Daras János este hétkor érkezett. Leültek enni, majd a férfi pár falat után alaposan megsózta az ételt. Angyal Éva végig nézte a hosszas szenvedését. Italt töltött, és közvetlen a haldokló és halkán nyögő férfi

- mellett ült, és csak nézte. Daras négy órán keresztül agonizált. Az orvos szívrohamot állapított meg.
52. Négy kártyalap. A franciakártya négy dámája volt a győztes sorozat, amit 1948 szeptemberében kiterített Schneller András pártmegbízott, amikor Szolnokon orosz tisztekkel kártyázott. Neki kedvezett a szerencse, és közvetlen a négy dáma előtt a rangidős orosz tiszt fölajánlotta, ha a következő partit is viszi, akkor kérhet valamit. Karácsonyra harmincnyolcan tértek vissza Szolnokra szovjet munkatáborokból, köztük Schneller András két húga.
53. Két, egyenként 35 centis sínfej. (Föjlújtáskor kiemelve és levágva.) Mezőberényben erről a sínpárról indultak vonatok a második világháború idején. Elvittek férfiakat katonának. 44-ben elvitték a zsidókat. 45-ben elindult a vonat a mezőberényi fiatal svábokkal. Lakosságcsere során elutaztak a helyi tótok. Magyarok érkeztek a helyükre. A száműzött németek elmennek. Visszajön a svábok egy része a Szovjetunióból. Ugyanarra a sínpárra. „Úgy feküdt ott az a síndarab, mintha ártatlan lenne.”
54. Karmesterpálca. 1976. október 23-án Kálmán Andrea vezényletével 34 nő játszott el az Egmont-nyitányt a Batthyány téren a vásárcsarnokban zárás után, este kilenc óra négy perces kezdéssel. A zárt kapu előtt a kikerkező rendőrök még hallották az előadás végét. Kisvártatva bejutottak az épületbe, de odabent senkit nem találtak.
55. Fából készült vödör füle. Törött. Az ehhez tartozó vödröt használta Rákosi Mátyás arzamaszti száműzetésében a halála napjáig.
56. Fekete palatábla 42×35 cm. A táblán kidolgozott krétarajz. Egy férfit ábrázol zakóban, kezében aktatáska, szemüveges, kopaszodik. Az Akropolisz előtt áll lehajtott fejjel. „1977 BGY”
57. Égetett agyagból emberi kézfej (bal). Kiskunmajsza térségében a Majsza-Szenki-csatorna mentén 1928-ban nyolc agyagszobrot találtak. A négy-négy életnagyságú férfi és nő egymás mellett feküdt másfél méter mélyen. A különlegességük az volt, hogy a szobrokon belül – mindegyikben – emberi csontvázat találtak. A kutatást végzők úgy vélték, különös rituálé keretén belül a halottak csontjait még egyben agyaggal tapasztották majd újra megformálták az elhunytat. Az ásatások és a mozzgatás következtében két szobor is erősen megsérült. A leleteket elrejtették, a tanulmányokat nem hozták nyilvánosságra.
58. 206 megfeketedett 45 cm hosszú nádszál. A Nyerges család a XVIII. század végétől lakott abban a házban Ecsegfalván, aminek a tetőjéről a nádszálak származnak. A hosszú tornácos vályog parasztházat 1966-ban bontották le, a helyére téglaházat építettek. „Egyszer csak lett víz, villany, rendes fűtés, de valami meg eltűnt örökre.”

59. Egy sátorcövek, egy horgászorsó, három bádogedény. 1947 júliusában Pallai Sándor és négy társa érettségi után végigevezett kenuval a Tisza magyarországi szakaszán Tiszabecstől Szegedig. „Az utunk két hétig tartott. Eveztünk, táboroztunk, horgásztunk. Úgy voltunk boldogok, hogy tudtuk, nem fognak minket megölni.”
60. Thomas Mann Varázshegy című műve. (Európa, ford. Szöllősy Klára – 1960) A könyv 188. és 189. oldala között fekete-fehér fénykép, fiatal nő áll a davosi Waldhotel bejárata előtt. A 386. és 387. oldalak között fekete-fehér fénykép: vízesés előtt kalapos férfi ül kisebb széken. A 422. és 423. oldalak között képeslap Davosból. „Drága Imola és Károly! Csodás itt a csönd. De vészjósló. Úgy tűnik, mi sem tudjuk elkerülni, hogy hazamenjünk egy nap. Csókol titeket: Éva és Zoli. A bélyegzőn: Davos, Suisse, le 15 avril 1939.
61. Körülbelül fél kilogramm homok, agyagedény-töredékek, csiszolt nyílhegyek. Dr. Somlóhegyi Géza 1976-ban utazott Algériába, hogy kőkori civilizációk nyomait kutassa a Tassili N’Ajjer térségben az algériai Szahara déli területein. A kísérők arról számoltak be, hogy dr. Somlóhegyit magával ragadta a hely szelleme, nem beszélt, csak mosolygott, és egy reggelen nem találták. A nyomok egy sziklás meredek hegyhez vezettek, ahol végleg eltűnt. Napokig keresték, de nem találták. Két év múlva újabb expedíció érkezett a térségbe dr. Zalai Nándor vezetésével. Hivatalosan ez a csoport is kőkorszaki vadász népek nyomait kutatta, de föltett szándékuk volt megtudni valamit Somlóhegyi professzor sorsáról. A négytagú csoportot három tuareg vezette a sivatagban. Ketten szívesen beszélgettek a magyar csoport tagjaival, de a harmadik turbános-kendős alak sosem beszélt, csak előkészítette az étkezéseket, autót vezetett, és a tűzzel foglalkozott esténként. Egy délután a csöndes tuareg intett Zalai Nándornak, hogy kövesse. Fölmentek egy sziklás magaslatra, ott egy barlangban réges-régi karcolatokat mutatott, majd lehajolt, és homokot tett egy vászonzacskóba, végül a barlang mélyéből égetett agyagdarabokat adott dr. Zalainak. Ezután intett, és kiültek egy sziklára, és nyugat felé néztek sokáig. Ahogy nézték a hatalmas nyugodt és csöndes sivatagot, megszólalt dr. Zalai Nándor: „Akkor ezt vehetem úgy, hogy nem jössz haza, Géza, ugye?” A tuareg így felelt: „Én innét nem megyek már sehova.”
62. Literes termosz. Piros-kék színű. (Csehszlovákia, Brno, 1936) 1944. október 11-én délután négykor Kisgyőr településen Kovács Árpád a házának hátsó kertjében egy férfira lett figyelmes. Kézbe vett egy ásót, és közelebb ment. Egy elcsigázott torzonborz alakot talált a gombaszáritó mögött. Az idegen elmondta, hogy az orosz frontról jött, szökött musz-os, aki gyalog tette meg az út java részét, és hogy Budapestre

tart a családjához. Kovács Árpád behívta a férfit. A felesége megetette, kapott ruhát is. A háziak ezután arra kérték, hogy távozzon. Elmagyarázták, hogy félelemből tesznek ilyet, nem mernek semmilyen kockázatot vállalni. Az idegen – Marcali Ernő – megköszönte a segítséget, és biztosította a háziakat a megértéséről. Kovács Árpád egy termoszt adott neki, amiben sűrű húsleves volt. „Vigyázzon vele, ossza be jól” – mondta végezetül. Marcali Ernő ezután nekivágott, és az erdők-hegyek védettségében fokozatosan haladt nyugat felé. Apcnál itta meg az utolsó részét a húslevesnek. Október 15-én megérkezett Budapestre.

63. Töltőtoll. Radnai Erika 1962-ben érettségizett, a családjából elsőként. Paraszt származású nagyszülei egy töltőtollat adtak neki ajándékba. Radnai Erika ezzel a tollal írta a jogi karon az összes írásbeli vizsgáját és beadandót. Ezzel a tollal írta alá az első munkaszerződését, direkt ezzel írta alá az anyakönyvet az esküvőjekor, a lakásának az átvételét, a szülési szabadsági kérelmét, és mindent, amit le- és aláírnia kellett. 1992-ben ügyvéd barátjának ezzel a tollal írta meg a végrendeletét, amikor halálos betegen kórházban feküdt. Utolsó leírt mondata: „Áldjon meg mindenkit a Jóisten.”
64. Három szalvéta, egy étlap és három kávéscsésze a Gundel étteremből. 1987. május 19-én este hétkor egy nő és két férfi találkozott a Gundel étteremben. Elsőnek Itzik Sraiff érkezett. A főpincérnek jelezte, hogy ketten még jönnek. Kis idő múlva Vári Zsuzsát vezették az asztalához. Majd nem sokkal később Erdei Miklós érkezett meg. Sokáig nem szóltak meg, csak nézték egymást föl-váltva. Itzik Sraiff Izraelből érkezett, Erdei Miklós Párizsból, Vári Zsuzsa pedig a Vörösmarty utcából. Utoljára 1945 februárjában látták egymást, amikor a birkenauai tábor túlélőit a Vöröskereszt elindította különböző irányokba. Ott beszéltek meg, hogy egy nap még találkoznak.
65. Réz angyalfej. A fej a Muronytól nem messze lévő Kassay vadászkastély főbejárataról való. 1945 nyarán a helyi és környéki parasztok pusztá kézzel lerombolták a kastélyt. Ami maradt, azt pedig fölégették. „Soha, de soha ne térhessen ide vissza az úr.”
66. Zsindelyelem 1892-ből. Csanádapáca. Szénnel ráírva: „Nincsen búza, nincsen kenyér, Americába megy a szegény”.
67. A Népszabadság, Magyar Hírlap, Magyar Nemzet és Népszava egy-egy példánya. 1989. 10. 23. Dienes Ágnes a Kossuth térre menet megvette a négy napilap aznapi számát. „Egész életemben az volt – az lesz a legszebb nap.”
68. Mészköves kagylónyomatok és maradványok. Oláh Imre 6, 8 és 11 éves unokáival megmásztá 1973. május 12-én a Budai-hegységben a

Nagy-Kopasz-csúcsot. Útközben egy kimosásban egy mézskőtömböt találtak, benne számos kagylólenyomattal. A gyerekek azon tanakodtak, hogy miképp kerültek a kagylók olyan magasra. A nagypapájuk elmagyarázta, hogy valaha az egész vidék, amit látnak víz alatt volt. Ezt követően bő óráig nézték a tájat, és elképzelték a tengert.

69. Kormozott üvegdarab, kék szigetelőszalaggal a szélén körbe. 1982. december 15-én az egyik dunaföldvári óvodában a dolgozók üveglapot törtek, majd a kapott darabokat óvatosan körberagasztották, hogy ne vágjanak, és végül gyertyalángon kormozták. Az így kapott fekete üvegen keresztül tudták megnézni az óvodásokkal az aznapi részleges napfogyatkozást. Az utolsó kisgyerek Mecskei Andrea volt, aki a sötét üvegen keresztül meglátta a Hold árnyékát a Napban, majd egy pillanatban egy hatalmas piramis száguldott át az égen. „Mindig azt mondták, hogy képzelődöm. De ha képzelődtem volna is, mért éppen egy piramist? Meg hát mondom, láttam, amit láttam.”
70. Sokol-403 rádió. A kis rádiót Gerle Mihály vette Békéscsabán 1971-ben az ötvenedik születésnapjára. 1995. januári haláláig minden nap ezt a rádiót hallgatta. Nem volt nap, amikor a déli harangszót kihagyta volna.
71. 19 darab arany karikagyűrű. Valamennyin kopás. A belső, tenyér felőli oldalon a folyamatos házimunkától a gyűrűk hajszálvékonyra koptak. A gyűrűk Penc faluból származnak. 19 asszony viselte évtizedekig. Az arany Marie-Antoinette francia királynő báli koronájából és két karperecéből származik.
72. Három darabra tört virágcserep. 1987. január 7-én délután Lovász Béla részegen hazament, és megfenyegette a feleségét és két gyermekét, hogy amikor hazajön, rend legyen, különben nem áll jól magáért. Az akkor 28 éves Lovászné Kiss Edina kétségbeesett, próbálta a gyerekeit vigasztalni. A férj elment a lakásból, a feleség sírva nézte, ahogy átmegy a Rudas László utca túloldalára. Szemközt nyílt egy ablak, egy korban hasonló nő az ablakpárkányra tett apró madáretetőbe fekete napraforgómagot próbált szórni, de véletlenül könyökkel leverte az ott üresen álló virágcserepet, ami Lovász Béla fejére esett, aki ott helyben azonnal meghalt a felesége és Paskai Kornélia szeme láttára. Paskai Kornélia ijedten nézett körbe, majd észrevette a nőt a túloldalt, a harmadik emeleten, aki a mutatóujját a szája elé téve jelezte, hogy a történeteknek titokban kell maradniuk. A kikerkező mentősök egy széttört tetőcserepet találtak a holttest mellett. Az IKV kivizsgálta az ügyet, és elrendelte a ház földmészének korszerűsítését.
73. Törött kard markolata, mellette kézírással papíron: „Ágikám, ne feledd soha: Le Soleil d’Austerlitz brille encore!”

74. 1937-es Biblia borítója, lapok nélkül. 1944 márciusában 48 katona dezertált az ezredéből, és a Hortobágyi pusztákon, majd később a Tisza ártéri erdeiben bujkált. Menekülés közben föltörtek egy tábori raktárt, ahonnet konzerveket és egy kisebb zsák dohányt vittek magukkal, valamint egy Bibliát. Mivel cigarettapapírjuk nem volt, a 48 férfi a vékony lapokat használta. A Bibliát, aminek csak a borítója maradt fenn, 17 nap alatt szívták el.
75. Egy kalapács, egy kisebb balta, és egy véső. 1949 februárjában három nőt fizikai betanított munkára köteleztek. Adorján Éva költőt, Majtényi Márta festőművészt és Bálint Vera szobrászművészt a Csepeli Vas- és Fémműbe irányították. Júniusra kellőképp elsajátították a szükséges szakmai tudást, és három fém tárgyat készítettek a csepeli dolgozók segítségével. Adorján Éva egy kalapácsfejet, Majtényi Márta egy baltafejet és Bálint Vera egy vésőt öntött ki, és csiszolt végleges formára. A három nyelet is maguk esztergálták. A nyelek a markolatnál egyenként kaptak beleégetett föliratot. A kalapácson az áll: „A Művészet”, a baltán: „Örökké”, a vésőn: „Győzni fog”.
76. Néhány marék vörös föld, egy ökölnyi kő és egy marék száraz, hosszú fű. Koltói Péternek 1957-ben unokája született. Lelkes nagypapa volt, a kisfiúnak mindent megadott. Amikor az megtanult olvasni, ellátta könyvekkel. Közös szenvedélyük Afrika volt és az afrikai vadásztörténetek. Koltói Péter húsz évig havi rendszerességgel tett félre pénzt, gyakran vállalt másodállást. Huszadik születésnapjára az unoka egy igazi afrikai utazást kapott. Ketten utaztak Kenyába, Nairobibá. Kenyából Tanzániába mentek terepjáróval. Átmentek a Serengeti parkon, eljutottak a Kilimandzsáróra, és végül Dar es-Salaamig jutottak. A vörös föld a Serengetiből, a kő a Kilimandzsáró hegyről és a marék fű pedig Ngorongoróból való. „Olyan messze mentünk Nyíregyházáról, hogy az ember beleszédült.”
77. 260×150 cm méretű kórházi fehér lepedő 37,5×32,5 cm-re összehajtogatva. A lepedőn 146 személy halt meg 1982 februárjától 1983 késő őszeig a Kékgolyó utcában.
78. 260×150 cm méretű kórházi fehér lepedő 37,5×32,5 cm-re összehajtogatva. A lepedőn 197 személy jött a világra 1982 februárjától 1983 őszeig az Üllői úton a kettős számú szülészeten. Pontosan 100 kislány és 97 kisfiú.
79. Réz szódászfifon fej, palack nélkül. 1926 nyarán Bélmegyerben a legtöbb kút vize alkalmatlanná vált az emberi fogyasztásra. A falu lakói így főleg szikvizet ittak. Hanyeczko Ádám szódásmester napjában többször is végig járta a falut, hogy mindenkinek jusson. Egy szódásüvegre különösen figyelt. Arra volt kíváncsi, hogy mennyi idő alatt

járja meg a falu valamennyi lakóját. Hogy pontosan tudjon számolni, papíron vezette, hogy az üveg mikor és hol járt. A palack aljára piros festékkel egy apró vonást húzott. Bélmegyer 119 házát pontosan 150 nap alatt járta meg. Ivott belőle a pap, a boltos, a parasztok, a tanító, a vadászmester és végül az úr a kastélyban.

80. Tekercselő orsó műanyagból, 25 méter 0,5-ös fonott kötél és egy olasz zászló. Brantai Gábor latin–olasz–magyar műfordító Budapesten, a Népszínház utca 14. szám legfelső emeletén lakott. Minden reggel 1976 májusa és 1988-as kiköltözése között a tekercselő segítségével fölvonta, majd napnyugtakor leeresztette az olasz nemzeti zászlót, ami a ház tetején lobogott. Brantai Gábor a konyhájának a plafonját átfúrva, a tetőtéren áthúzva oldotta meg, hogy a zsinór a tetőhöz érjen. Ott a tetőre egy merőleges sín pályát alakított ki, amin a zászló föl és le tudott mozogni. Az utcáról nem lehetett észrevenni, csak Brantai Gábor tudta, hogy fölötte ott az olasz trikolor.
81. 12×15×2 cm rétegelt lemez lap. 1975 májusában kapta kézhez Balogh Dániel az Amerikából küldött csomagot benne a falappal és Árendás Péter, gyermekkori barátja soraival. Árendás Péter 1968 januárjában hagyta el az országot, áprilisban már New Yorkban élt. „Dani. Küldöm neked ezt a lapot, vigyázz rá, mert ez egy ereklye. Ezen állt a történelem 1969. augusztus 15. és 18. között. Ott voltam, dolgoztam a koncerten, építettünk egy csomó mindent. A színpad szétszerelésekor még ott voltam szerencsére. Nekem is van itt egy darabom belőle.” A lapon grafitceruzával írva: Jimi Hendrix – Woodstock '69
82. Egy 1937-ben nyomtatott Párizs térkép. A térképen hét különböző színű ceruzával – hét különböző útvonalat rajzoltak be. Az alján a színekhez a hét nap van megadva. Vékony grafitceruzával időpontok és helyszínek szerepelnek számos helyen. A hátoldalán egy írás: „Az itt jelenlévő Heisler Éva és Vári Sándor megegyeznek abban, mi több, megfogadják, hogy amint lehetőségük lesz rá, kettesben elmennek Párizsba, és az útvonalaknak megfelelően bejárják azt a csodálatos várost. Továbbá: Heisler Éva ragaszkodik egy kávéhoz a Café de la Paix-ben, Vári Sándor egy hajnali napfölkeltéhez a Montmartre-on. 1943. december 29.” Vári Sándor 1974-ben egyedül járja be a kijelölt útvonalakat.
83. Piros és zöld vasúti jelzőtárcsa. 1947 és 1987 között Kirschner Márton ezt a két tárcsát használta vasúti forgalomirányító munkája során a taksonyi állomáson. „Olyan 1982-ben gondoltam először arra, hogy igazából hány embert indítottam útnak. És hogy az a sok-sok ember voltaképp hova indult el?”
84. Betekintőnyílás kazetta a Gyorskocsi utcai fogdából. Ajtóból kivágva 32×18 cm. Ez a kémlelő lyuk 1954-től 1968-ig volt a helyén. „Olyan volt

- az egész, mint egy camera obscura, csak nem rögzítette a képet. Minden kihúzáskor egy külön pillanatot mutatott.”
85. 35×45 cm-es bádoglep, rajta elszórtan nyolc egy centi átmérőjű lyuk. A lyukak elrendezése véletlenszerű. 1920. március 12-től 16-ig Makrai Géza kommunista festő egy befalazott két négyzetméteres tetőtéri helyiségben rejtőzött. Egy fémláda volt a cellában faforgáccsal, némi étel és víz. A nyomozók több ízben is átkutatták a házat és a padlásteret. A földemben egy bádogelem volt, azt nyolc helyen kifúrták előzőleg, onnan lehetett látni az eget. „Ha az ember kellően közel hajolt a lyukhoz, akkor látta a felhőket, a madarakat. Minden látvány véletlenszerű és értékes volt.”
86. Ásófej a Fiumei úti temetőből. 1937 és 1954 között volt használatban.
87. Petőfi Sándor Bolond Istók című műve. (Magyar Helikon, 1959) „Szeretettel barátomnak. Tomi 1961. 03. 25.”
88. 18 cm-es törött vasrúd – tetején karika. A Tiszaalpár körüli tanyák egyikének a bejáratánál eredetileg egy méter mélyen levert vasrúd rajta a karikával arra szolgált, hogy a kutyák láncait ráerősítsék. A lánccolást követően a legtöbb kutya megőrült, onnantól kezdve úgy hívták őket, hogy „lapátosok”, így kaptak ugyanis enni, annyira vadak lettek. Amikor megöregedtek, akkor lecserélték egy fiatalabb kutyára. Egy nap egy nagy méretű szőrös fehér kutya volt az új kutya. Volt benne kuvasz, komondor, valami más is talán, a neve pedig az lett, hogy Cézár. Cézár ugyanúgy megvadult idővel, ahogy a régi kutyák. Egy nyári délután óriási vihar tört ki, a kutya üvöltve nyüszített, annyira félt. Vadul dobálta magát, és a rúd egyszer csak eltört. Első ijedtségében nem tudott elszaladni, nem tudta mitévő legyen, csak gyorsan a közeli fa mellé kuporodott. Amikor a vihar elállt, vicsorogva odaállt az ajtó elé. Senki nem mert kimenni, puskájuk pedig nem volt a tanya lakóinak. Estig állt az ajtóban, a gazda még nem ért haza. Majd ahogy jöttek föl a csillagok, elszaladt, maga után húzva a nyolc méter láncot és a szemes vasat. A környék egyik legeltető bérese mesélte aztán, hogy látta másnap a Cézárt hangosan csörögve futni, egyenesen a sínnek felé. Ott lefeküdt közvetlen a sín mellé, és kivárta a vonatot, ami nem sokkal később jött, és szétverte a láncszemet. A kutya utána a nap-sütötte pipacsos búzavirágos réten hempergőzött, vidáman kergetőzött saját magával, majd eltűnt.
89. Házmakett metszet – fém, fa és égetett agyag fölhasználásával. (45 cm széles, 42 cm magas és 8 cm anyagvastag.) A komlói Bricásnszki család 1967-ben épült házat 1978-ban le kellett bontani egy közműépítés miatt. A ház útjában volt a gázvezeték-elosztónak. A család új telket ka-

pott, állami támogatással új ház épült. A költözéskor Bricsánszki Gábor 11 éves volt. 1988-ban építészhallgatóként egy szemléltető gyakorlat keretén belül megépítette a gyerekkori házat, illetve magának a háznak az utcafronti metszetét. A kerítés, a fal színezése, a növényzet mind aprólékos munkával lett kidolgozva. A ház utcai nézetből bal oldali ablakán a függöny behúzva, a jobb oldali ablak a konyhát mutatja. A konyhában egy asztal, rajta egy torta. Két felnőtt, nő és férfi – a szülők –, valamint egy kislány ülnek a székeken. A kislány előtti tortán 11 gyertya.

90. Csontszobor – József, Mária, Jézus. 12 cm. Magyar tarka lábszárcsontjából faragta Tar József nagyiváni marhapásztor 1931-ben a tavaszi kihajtástól októberig. A csontot többször is vízben puhította, hogy könnyebben lehessen alakítani. József és Mária áll két oldalt, kézen fogva tartják a kisgyermek Jézust, aki hinta-palintát játszik velük. Mindhárom nevetnek.
91. Üveglap önmagában – 100×100 cm. Az egyetlen egybeöntött négyzetméteres lap. Alatta négy helyen mindkét átló sarokhoz 25 cm-re eső pontján egy-egy 5 cm átmérőjű tölgyfa hasáb. Nincs alatta semmi a többi kazettával ellentétben. A második világháború után a haláltáborokban főlhalmozott szemüveglencsét különböző helyekre vitték. Egy jó része Lengyelországban maradt, majd kormányközi megállapodás alapján mint nyersanyag került egy rész Magyarországra, Ajkára. A lencsét összezúzták és újraöntötték őket. Marosi András üvegtechnikai mérnökként vezette a munkálatokat. Az egy négyzetméteres lapot 1978-ban öntötte ki magáncélra. A lakásában volt a haláláig a falba beillesztve mozdíthatatlanul fix ablakként. Marosi tisztában volt az anyag származásával, azt viszont nem tudta, hogy ebbe a táblába került a nagyapja és a húga szemüveglencséje is.
92. 25 x25 cm járólappal. Világoskék alapon fekete egyenlő szárú trapézzal a közepén. Károlyi Mihály és Vajda Enikő 1978-ban váltak el. Vajda Enikőnél maradtak a gyerekek, és a volt férjnek lakást kellett vennie, hogy elköltözhessenek. Károlyi maradt a lakásban, és hamarosan újraházasodott. A Varsányi Irén utcai egykori közös lakás előtt eredeti 1930-as évekbeli padlódíszítés volt. 17 elem a hosszanti oldalon és 7 elem a szélességben. A külső lapokon egy görög típusú egybeérő motívum ment körbe, belül liliom motívum kapcsolódott egyik elemből a másikba teljes felületen. Az érintkezési pontok tökéletes Möbiust alkottak. Az ajtótól nézve a jobb oldalon a negyedik vízszintes és ötödik függőleges elem kilazult, ennek helyére illesztette Vajda Enikő az oda nem illő elemet, amikor a volt férj egy nap még nem ért haza. Alaposan beragasztotta. A férj idővel szembesült azzal, hogy eredeti

- lapot nem lehet többet találni. Megpróbálta kevésbé nem odaillő darabbal pótolni, de azt minduntalan valaki kicserélte ugyanolyan világoskék-fekete elemre. 1989-ben költöztek el.
93. 35×24 cm tükör, műanyag keretben, két pontos tartózsínör rögzítéssel. A tükör 1975 novemberétől 1989 októberéig a Jászai Mari téren egy konspirációs ügynöki lakás fürdőszobájában lógott a mosdókagyló fölött. A „Karas” fedőnevű ügynök 1981-től járt rendszeresen a lakásba, hogy a tartótisztnek beszámoljon az értesüléseiről. Ha tehetette, igyekezett semleges maradni, és nem adni releváns, másokat veszélybe sodró információkat. Idővel egészen baráti kapcsolat alakult ki közte és a tartótiszt között. Utóbbi igencsak meglepődött, amikor 1989 őszén „Karas” elkérte a lakás fürdőszobai tükkrét. A rendőrszázados annyit kért csupán, hogy „Karas” vegyen egy tükkröt a saját pénzén, és arra cserélje ki, hogy a leltár rendben legyen. Az ügynök 1989. október 17-én vitte el a tükkröt.
94. 20×12×8 centis akvárium öntött üvegből. Tetején fa borítás viasszal lezárva. Bánlaki Ferenc a Bródy Sándor utcában az ablakából nézte, ahogy a tömeg megostromolja a Rádió épületét 1956. október 23-án. Gondolt egyet, és az ablaktól nem messze lévő kaktuszgyűjteményének egyik darabját elővette, az üvegből készült tartót kiürítette, a kaktuszokat átültette óvatosan, majd a fölülről nyitott téglatestet kimosta, és szárazra törölte. Az ablakból kihajolva, a karját kinyújtva a tömeg fölé tartotta az üveget és percekig várt. Kiabálás, lövés, erőszak hangjai keveredtek, és egyszer csak valaki fölkiáltott: „Éljen Magyarország, éljen a szabadság!” Ekkor az üvegtestre rátette a hozzá tartozó fa fedelet, a konyhában tűzön viaszt olvasztott és akkurátusan átkente a tetejét, hogy az az utcai levegő örökre megmaradhasson.
95. Három réz fogaskerék. Tanzer Ernő 1966-tól 1974-ig folyamatos házi őrizetben volt egy lakásban, a harmadik emeleten a Mártírok útja 54.-ben. Fölötte közvetlen Rábai Domokos lakott a feleségével. Mindkét lakás központi szobájának nyugati falán egy-egy tájkép lógott. Valaha a két lakás egy család tulajdona volt, a két szintet egy étel- és itallift kötötte össze egy köztes aknával. A liftakna két kiállása a két festmény mögött helyezkedett el. Különös figyelmetlenség volt a hatóságok részéről, hogy nem tudtak róla. A Rábai család éveken keresztül ételt, könyveket, néha italt, valamint újságokat küldött a harmadik emeletre. Egy kiskanalat ejtettek le a nagyszobában, ez volt a jel, hogy valami érkezik. Rábai Domokos rendszeresen zsírozta a fogaskerekeket, hogy hangtalan maradjon a rendszer. Minden karácsonyeste három pohár pezsgőt küldtek le, hallották, ahogy Tanzer koccint a két pohárral, majd visszaküldi azokat.

96. 15×12 cm-es jegyzetfüzet. A száz oldalból 78 oldalon bejegyzés. Garami Árpád tízéves korától 1904-től 1982-ig minden évben följegyezte, hogy mikor érkeztek az adott évben a sarlósfecskék Budapestre, és mikor röptültek vissza Afrikába. „Az Attila úton a romok fölött köröz hat példány. 1945. május 12. délután négy körül.”
97. 112 darab kavics vagy egyéb kisebb kő, valamennyi szív alakú. Hertz József 1964-től gyűjtötte útjai, kirándulásai során azokat a kisebb köveket vagy kavicsokat, amelyeket a természet szív formájúra alakított. Legjobb barátja feleségének, Horváth Szilviának adta a teljes gyűjteményt annak negyvenedik születésnapján.
98. Fából készült „kakukk” egy 1923-as kakukkos órából. A kis figura 1924-től a keszthelyi Gálfi család lakásában bukkant elő óránként. Az óra 1947. július 18-án megállt, és örökre néma maradt. Az órák nem értették az okát, mert belül semmi sem romlott el.
99. 8×8×8 cm-es kartondobozka – rajta azték indiánfej, alatta kézírással „Mexico”. Dr. Arday Dénes orvosprofesszor tüdőspecialista egy nap, 1986 februárjában különleges esettel találkozott. Egy nőt vittek a kórházba, ahol előbbi osztályvezető volt. A nő eszméletlen állapotban, súlyos légzési nehézségekkel küzdött. Mindent kipróbáltak, de az állapota nem javult. Dr. Arday elment a mexikói nagykövetségre, és ott elmondta az ügyeletes diplomatának, hogy az a megérzése támadt, hogy csak a cijullerez levél tudna segíteni egy súlyos betegen, és arra kérné, hogy segítsen neki szerezni. A diplomata megértő volt, de jelezte, hogy nem tudnak segíteni, ugyanis ilyenről sohasem hallottak. A kis dobozt benne a zöldesfekete száraz levéltörmelékekkel a professzor a másnapi viziten találta meg a beteg ágya mellett egy széken. A nő egy hét alatt meggyógyult.
100. 111 db ólom betűsablon egy 20×15 centis falapon. 1985. március 12-én reggel Engel Zsuzsa az Egyetemi Nyomda igazgatósági tagja megtudta, hogy a négyes részlegén másnap reggel kilenckor vizsgálatot hajtanak végre a belügyi nyomozók, mert fölmerült a lehetősége annak, hogy ellenzéki szövegeket nyomtat valaki, a gyanú szerint Kardos Ferenc, nyomdai részlegvezető. Engel Zsuzsa a délelőtt folyamán lement az egyik régi szedőbe, ott 111 ólom sablonelemet válogatott ki. Az elemeket egy kisebb dobozba tette majd ebédidőben megkereste Kardost a vállalati étkezdében, mellé ült, és azt mondta: „Ez a maguké, azt hiszem.” Kardos kiszórta az asztalra az ólomkockákat, megnézte a betűket és megköszönte Engel Zsuzsának. A nyomozók másnap semmit sem találtak. (Nagy F-1, E-11, R-5, N-8, C-1, Nagy V-2, É-4, L-10, T-5, Ü-1, H-3, A-9 – ebből egy nagy, M-4, G-6, O-6, P-1, K-4, U-2, Y-3,

S-5, Z-7 – ebből egy nagy, Á-2, Ó-1, J-1, Ö-1, vessző -2, pont -3, fölkiáltójel -1, kötőjel – 1, 9-1)

101. 18×15 cm-es fali keretezett Szűz Mária-kép. A kép 1936-ban került a Bánáti család tulajdonába és sokáig a család nagykőrösi házában volt a falon a konyhában. A családapa a háborúban meghalt valahol a Szovjetunióban. A feleség és a két gyerek magukra maradtak. A fiú-testvér az 1956-os események során tisztázatlan körülmények között meghalt. Bánáti Elvira 1959-ben Budapestre költözött, egy évre rá meghalt az édesanyja. A kép a budapesti lakás falára kerül. Férjhez megy, de a férje eljár otthonról, sokat iszik, és 1966. augusztus 21-én este elüti a villamos. Bánáti Elvira 1966. augusztus 22-én reggel leveszi a képet a falról. A helyére egy kisebb akril tájképet akaszt. „Isten lássa lelkem, hogy ezt mondom, szégyellem is magam, de ez neked nem megy.”
102. Fürdőkád dugó. Zentai Judit Kalocsán született 1949-ben. Apja korán öngyilkos lett, anyja közvetlen azután, hogy Judit leérettségizett, meghalt. A házat eladta, Budapestre költözött, a főiskola mellett folyamatosan dolgozott, de egy kis lakást tudott venni az örökségből. Német-magyar szakos középiskolai tanári diplomája megszerzése után az egyik budapesti gimnáziumban kapott munkát. Időközben megházasodott, de boldog nem volt. Gyerekük nem lehetett, a férj pedig egyre többet ivott. 1984. szeptember 12-én egy szerdai napon délben végzett a munkahelyén. Amikor kilépett a kapun, hatalmas vihar tört ki, az eső ritkán látott módon ömlött. Akik akkor látták Zentai Juditot, meglepődtek, nem nyitott ernyőt, nem húzódott be védett helyre, hanem komótosan sétált az esőben, és hagyta, hogy teljesen elázzon. Amikor hazaért, forró fürdővizet engedett a kádba. Beleült, és csak feküdt. Amikor a víz kezdett kihűlni, kihúzta a dugót, de nem szállt ki, hagyta, hogy a víz elhagyja a testét. Ott maradt a hirtelen nagy csöndben még egy percig. Ezt követően kiszállt, megtörülközött, fölöltözött és elment bevásárolni. Hazaérve a konyhába ment, és rántott húst készített sült krumplival, csinált hozzá tartármártást, és elővett egy üveg jobb fehérbort. Még mielőtt leült volna enni, a férje legfontosabb tárgyait kitette a bejárati ajtó elé. Miközben egyedül evett az asztalnál, hallotta, ahogy a férje megérkezik, és elkezd levinni a dolgait.
103. Postaláda nyílásfedő lemez. A kis piros fémlemez egy olyan postaládáról származik, amelyik 1963-tól 1989-ig állt a nagykörúton nem messze a mai Oktogontól. Több tízezer levél, üzenet, szerelmi vallomás, áruházi, hazugság, örömhír, megdöbbenés ment rajta keresztül.
104. 36 cm-es hasítóké. A szinte fekete színű régi kés bőr és csont átvágására szolgált a makói tanyavilágban. Az eszközt fölváltva használták

és őrizték a környékbeli családok. Időnként újra beolvasztották és újra kiöntötték. A kés anyaga Dózsa György vastrónjából származik, amelyen meghalt a parasztvezér. Különböző formákban és méretekben, de ugyanaz a kés 38 embert ölt meg 1514-től.

105. Bádóg rézkakas fej és faroktoll bokréta. A kis szélkakas 1876-tól forgott Madaras településen a Halmosi család házában. 1914. március 21-én megállt dél-délnyugat irányba, és úgy maradt. Mintha beforrasztották volna. A család két fia 1914 áprilisában Fiuméba távozott, később egyikük Rómában, a másik Nápolyban telepedett le.
106. Száraz, préselt növények, virágok, füvek, termések, magok egy 42 cm átmérőjű réztálban. Az összesen 98 növényt magában foglaló gyűjtemény Mihálygergéről származik. Egyed Katalin a kertjében található valamennyi növényt konzerválta különböző módokon, majd amikor Budapestre költözött, magával vitte. A régi házat és kertet ledózerolták és beszántották 1964-ben.
107. Fodrászkészlet. Olló, borotva, fésű, tükör, élezőszíj. Mátrai Márton fodrázmester ötven éven keresztül vágta a csorvási emberek haját. Amikor megérkezett, minden család teljes létszámmal összegyűlt, idősektől a fiatalokig mindenkit megnyírt. A fizetség nagyobb részben áru volt, kisebb részben készpénz.
108. 52 apró, fából faragott állatforma. Zorlay Rudolf 1939 szeptemberében érkezett Nairobiba, de a nemzetközi helyzet miatt két nappal az érkezés után hazatérni kényszerült, a várva várt afrikai vadászatra nem került sor. A háborút átvészelte ő és családja is, de 1947-ben már kényszerlakhelyet jelöltek ki a számára. A mohácsi járásba került az ár- és belvízvédelmi osztályra. Uszadékfából az évek során több száz állatot faragott ki, azokat színezte és lakkozta. Az 52 itt látható állatfigura mind egy-egy afrikai vadállat. Gnú, oroszlán, kafferbivaly, elefánt, zebra, marabu, gazellák, antilop és egyéb fajok. A lakhelyéül szolgáló tanyaépület udvarán lévő magaságysba gyakran kitette a faragott állatokat, és a lemenő nap fényében a fűszálak között játszott velük.
109. Gárdonyi Géza „Egri csillagok” című műve. A 314. oldalon sárga jegyzetömb lap, rajta írás: „Edina! Tudom és elfogadom. Balázs”

HOLLAI KRISZTINA: HOMMAGE A JOACHIM CANDLER, vegyes technika, csengő, 2022